

NIEUWS UIT LAMBARENE

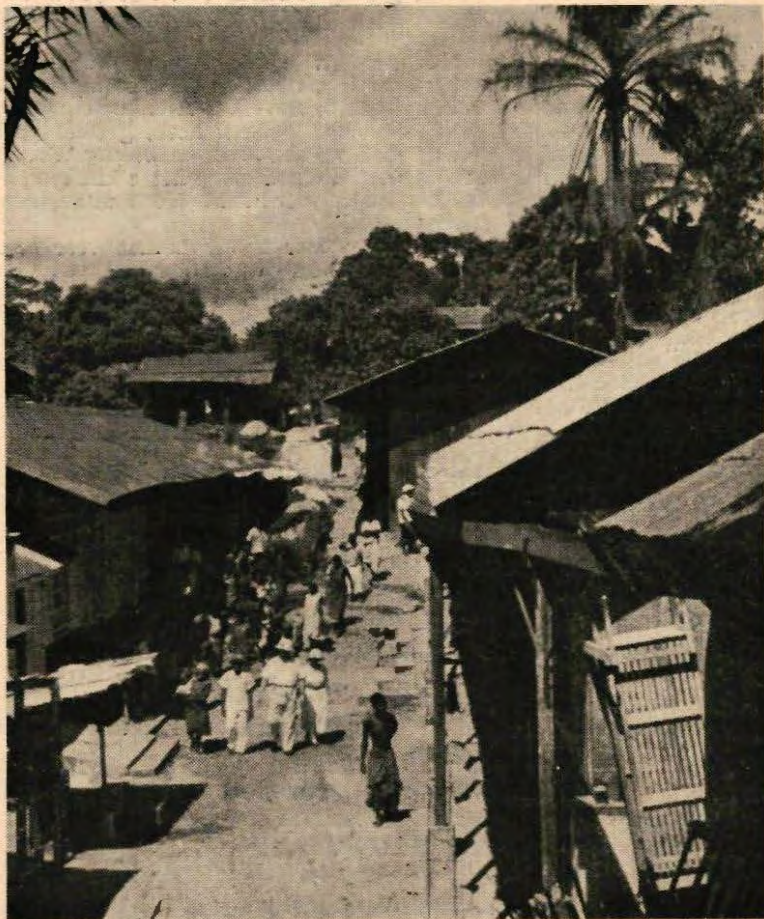
MEDEDELINGENBLAD VAN EN OVER
PROF. DR. ALBERT SCHWEITZER

Uitgave van de Stichting Albert Schweitzerfonds

Verschijnt eens per kwartaal en wordt aan de geadresseerden gratis toegezonden

Redactie: Ds. D. A. Werner, Ned. Herv. Pastorie, te Zweeloo (Dr.), telef. 242 (K 5917)

Administratie: Uitgeverij „De Torenlaan”, aan de Torenlaan 20 te Assen, telef. 3044 (3 lijnen)

Straatje in Lambarene

Van de redactie

Wij zijn verheugd, dat telkens weer nieuwe adressen bij ons binnenstromen van belangstellenden voor het werk van Dr. Schweitzer.

De penningmeester van het Albert Schweitzerfonds en van het fonds „Vrienden van het hospitaal” heeft het er druk mee, maar hij doet het met grote toewijding en accuratesse.

Onze lezerskring beperkt zich niet tot het eigen land; er zijn lezers in Indonesië, Amerika, Brazilië, Nieuw-Guinea, Australië, België en Zwitserland.

Ditmaal zijn wij weer genoodzaakt de oplaag uit te breiden. Dat is al de derde keer, als ik mij niet vergis.

In vele leeszalen en op leestafels van de kazernes en conferentievelden ligt ons blad „Nieuws uit Lambarene”.

Wij maken u attent op het verjaarscadeau voor Dr. Schweitzer (zie pag. 5). Wilt u ons helpen het te betalen? Zet u dan op uw girostrookje vooral er bij: Verjaarscadeau Dr. Schweitzer.

Voorzover u het nog niet mocht weten, zij hieronder nog eens het navolgende vermeld.

Het Nieuws uit Lambarene wordt gratis verstrekt aan belangstellenden, als zij van hun belangstelling op tastbare wijze blijf hebben gegeven.

Men kan dit doen door een bijdrage (ineens of geregeld) te storten of over te schrijven op postrekeningnummer: 143643 van de penningmeester van het Albert Schweitzerfonds of te storten op de rekening van het A.S.F. bij de N.V. Amsterdamsche Bank te Deventer. Hierdoor steunt men dus het Albert Schweitzerfonds, dat zich tot taak heeft gesteld gelden bijeen te brengen voor het werk van Dr. Schweitzer en belangstelling te wekken voor zijn denkbeelden. Zij doet dit o.m. door het stimuleren van uitgaven, het organiseren van lezingen of voordrachten, het uitgeven van een periodiek „Nieuws uit Lambarene”.

Bijdragen welke men in het bijzonder wenst te bestemmen voor steunverlening aan het ziekenhuis te Lambarene kunnen worden gestort op girorekening no. 540600, ten name van de penningmeester der stichting: Vrienden van het hospitaal te Lambarene, te Rotterdam of op de rekening van deze stichting bij R. Mees & Zn., Rotterdam. Deze tweede stichting verzamelt gelden, die voor direct gebruik door Dr. Schweitzer in aanmerking komen. Zij hebben slechts betrekking op het ziekenhuis te Lambarene. Uiteraard werken deze twee stichtingen nauw samen.

Bestuursleden van de „Stichting Albert Schweitzerfonds”:

Ds. C. B. Burger, voorz., Stadhouderslaan 30, Utrecht.

Mej. E. F. Mees, secretaresse, Westzeedijk 140, Rotterdam.

G. Oosterwijk, penn., Handelskade 7, Deventer.

C. J. ten Cate, notaris, Parkweg 6, Deventer.

G. van Aardenne, Reeweg Zuid 18, Dubbeldam. *K1850. 0092.*

Ds. D. A. Warner, Ned. Herv. pastorie, Zweeloo (Dr.).

Bestuursleden van de stichting: „Vrienden van het hospitaal te Lambarene”:

G. Oosterwijk, voorz., Handelskade 7, Deventer.

T. Hoekstra, secr.-penn., Oude Delft 141, Delft.

Ds. C. B. Burger, Stadhouderslaan 30, Utrecht.

C. J. ten Cate, notaris, Parkweg 6, Deventer.

Ds. D. A. Werner, Ned. Herv. pastorie, Zweeloo (Dr.).

Nieuws uit Lambarene

EMMA HAUSSKNECHT VERTELT OVER ALBERT SCHWEITZER

*Een ideale arbeidsgemeenschap in
het oerwoud*

Kort geleden vierde Dr. Albert Schweitzer zijn 79ste verjaardag. Allen, die bij Schweitzer zijn, deden hun uiterste best om deze dag zo mooi mogelijk voor hem te maken. Reeds vroeg in de morgen verrasten zijn artsen, zusters en inlandse helpers van het ziekenhuis in Lambarene hem met een aubade nog voor zij in zijn eenvoudige kamer kwamen om hem hun gelukwensen en geschenken aan te bieden. De ontbijt-tafel was door een toegewijde hand gedekt en de versiering van groene preibossen, bloemkoolbladen en takken was grappig en origineel. Men moet namelijk weten, dat Dr. Schweitzer niet toestaat bloemen te snijden of iets dood te maken dat niet tot voedsel dient. Later brach-

ten de patiënten hun gaven: een handvol noten, een vers ei, een klein stukje van de een of andere vrucht. Het oerwoud is niet rijk, de mensen nog minder, die bij Dr. Schweitzer steun en hulp zoeken. Maar de dankbaarheid voor de oude dokter is groot en liefde wordt ook uitgedrukt in de kleinste dingen.

Deze manier van verjaardag-vieren is in Lambarene tot een traditie geworden. En toch heeft deze keer juist de mens, die voor Dr. Schweitzer in vele jaren onontbeerlijk is geworden en die als de dokter eens zijn laatste verjaardag heeft gevierd, zijn plaats zal innemen, ontbroken. Dit is Emma Haussknecht, een vrouw, stil en bescheiden, vol opoffering voor een grote idee. Emma Haussknecht was, terwijl Dr. Schweitzer in alle stilte zijn verjaardag vierde, juist in Amerika om in Manhattan te vertellen van een 28-jarige werkzaamheid in het oerwoud. Hoe veel moet daar

*Zuster Emma
Haussknecht; op
haar schoot het
wilde zwijntje
Thekla; op de
achtergrond twee
mannen - rechts
dr. Albert
Schweitzer - aan
het timmeren.
(Foto
Erica Anderson)*

Zuster Emma Haussknecht met vakantie in Europa (Rotterdam)

door mensen, die hun leven in dienst van anderen hebben gesteld, gepresteerd worden. Er zijn niet alleen zieken, die genezen moeten worden, er moet ook bos geveld en het hout voor de ziekenbarakken moet aan elkaar gespijkerd worden. Moerassen moeten drooggelegd en godsdienst onderwezen worden.

Wie is Emma Haussknecht? Reeds als 8-jarig meisje, toen ze nog in Colmar op school ging, droomde zij er van om eenmaal naar Afrika te gaan en samen met haar broers en zusters keek zij met grote, verlangende ogen naar de foto's die toentertijd de zendingen bij hun voordrachten lieten circuleren. Toen later, in 1913, de hele school sprak van die Dr. Schweitzer, de beroemde organist en musicus, de knappe theoloog en arts, die zonder op de eer te letten die hem wachtte, Europa de rug had toegekeerd om naar Afrika te gaan, toen vatte het hart van Emma Haussknecht vlam. In 1925 ging zij naar Dr. Schweitzer in het oerwoud om als verpleegster bij hem te werken. Toen Schweitzers vrouw later om gezondheidsredenen het zendingswerk moest opgeven en naar Europa moest terugkeren, trad Emma Haussknecht in haar plaats en werd Schweitzers hoofdzuster en eerste assistent. Verleden jaar was Schweitzer zo druk bezet door een nieuw wetenschappelijk werk, dat het hem onmogelijk was in Amerika zelf de

duizenden die zijn zendingswerk met geld, geneesmiddelen en materiaal op grootse wijze ondersteunen, rapport uit te brengen over zijn arbeid. Daarom zond hij in zijn plaats, de persoon die hem door gezamenlijke arbeid onontbeerlijk geworden is en die alleen hem hierin kon vertegenwoordigen, Emma Haussknecht.

De nu 58-jarige vrouw is drie maanden in Amerika gebleven. Zij is stil en bescheiden, maar goedheid en warmte straalt van haar uit. Zij wordt niet moe, altijd en overal al de vele vragen te beantwoorden die men haar stelt. Zij verhaalt hoe oud Dr. Schweitzer al is en dat hij desondanks nog steeds de laatste ronde bij zijn patiënten nacht voor nacht zelf maakt. „Dat heeft zijn oorzaak”, zegt zij lachend, „want twee jaren geleden heeft een patiënt bij het morgenbezoek zich bij onze dokter er over beklagd, dat hij de hele nacht geen oog dicht gedaan had, omdat Dr. Schweitzer hem de avond tevoren geen goeie nacht gezegd had”. Zij vertelt van een patiënt, die Dr. Schweitzer aan staar had geopereerd. „Wat ziet u?” vroeg Schweitzer aan zijn patiënt. Die schudde het hoofd en zei door middel van een tolk: „Waarom vraagt hij dat? Hij heeft me toch zelf geopereerd dan moet hij toch weten wat ik nu zie!” Emma Haussknecht vertelt ook van de kleine menagerie van Dr. Schweitzer, waarin al zijn lievelingsdieren verenigd zijn. Zo legt hij bijvoorbeeld iedere keer een mat over de pedalen van zijn piano, opdat de kleine antilopjes bij het rondspringen hun pootjes niet zullen breken. „Het is een vreugde om in de omgeving van zo'n mens te mogen leven”, zegt zuster Emma. „Er is zoveel en van allerlei te doen, dat men iedere gave, die in iemand sluimert, kan wakker roepen. Vaak is het moeilijk om zo zonder enig comfort te moeten leven. Maar ik zou deze jaren van mijn leven nooit willen missen.”

Als dit blad verschijnt is zuster Emma Haussknecht de arbeid, die zij nu reeds dertig jaar naast dokter Schweitzer verricht, weer lang begonnen.

Hoe sterker de eerbied is voor het natuurlijke leven, des te krachtiger wordt het ook voor het leven van de geest.

Albert Schweitzer.

ZEEP VOOR LAMBARENE

't Is maar zo'n heel klein beetje, wat ze gestuurd hebben: een kistje met zeep, misschien één stuk huishoud- of één stuk „lekkere” zeep per patiënt; wat snoepjes, vouwrepen en -blaadjes, een blik kralen om de zieke kinderen blij te maken.

Op deze zending hebben ze een brief ontvangen van dokter Schweitzer zélf. Precies zo'n brief, als ze die verwacht hadden, van een lieve dokter, die natuurlijk weet, hoe en wat hij aan kinderen schrijven moet. Dat hij blij was, en erg verrast, nu, daar hebben ze alle tien al over gepraat terwijl ze ijverig knutselden aan de „Kerstboom voor dokter Schweitzer”. Mag ik hier even vertellen, hoe deze „actie” (wat een woord!) ontstaan is? In de zomervacantie kampeerden mijn zontjes en ik in de Vogezen, en de autobus bracht ons enige malen langs het huis in Günsbach. En, om-

dat zij Dr. Schweitzer al jarenlang kennen uit verhalen en van foto's, werd er elke keer ijverig gewuifd. Toen wilden ze zo graag iets sturen naar dat huis met de wilde wingerd. Terug in Holland groeide dat idee. Geld zenden? Spaarpotjes? Ik laat niet graag door kinderen geld geven, dus ging ik daar niet op in. Iets voor de zieken? Maar wát? Via penicilline en thijmstroop, watten en injectie-sputen, kwamen we op het idee: zeep. Zo'n stukje zeep, daar doe je lang mee, en je hebt er met z'n allen plezier van.

Toen kwam de inspiratie: we maken een tentoonstelling, en iedereen die komt kijken — burens, onderwijzeressen, vriendjes — brengt een stuk zeep mee als entree. Zo kwamen we op de gedachte om een Kerstboom op te tuigen met eigengemaakte versiersels, geknutseld uit dingen, die je

Veertig kilo zeep van heel dure luxe soorten tot doodgewone reclamepakjes gingen in de kist verpakt door de lucht naar Lambarene (Foto Het Vrije Volk)

tóch weggooit, want 't mag niets kosten.

Ze knippen engeltjes uit aluminium tubes en sterren uit melkdopjes. Ze boetseren kandelaars en adventskransen, die later rood of wit, zilver en goud geverfd worden. En ze plakken eierdoppen met watten, vullen die met lekkernijen en hangen ze op aan een rood lintje: dat zijn sneeuwballen. Al dit moois zal verkocht worden, om de vracht van de zeepzending te bekostigen.

't Is niet groot, een kistje met zeep, vergeleken bij alle schenkingen die van alle werelddelen naar Lambarene gaan. Maar, wat is 't mooi, als je kinderen ziet werken. Als je ziet hoe de voorraad versierselen groeit. En als je de gesprekken hoort. Over dokter Schweitzer en zijn werk, over ziek-zijn, over de atoombom en over vrede.

Ik heb nog nooit kinderen zó geïnspireerd en zo inspirerend zien zwoegen, met hun vingers vol lijm en verf, met het verguldsel tot in hun haren!

Eén zucht, met een blik op al die kettingen en sterren: „Wat weet God 't toch beter dan de winkels, hè?” De jongen probeert 't uit te leggen hoe alle versiersels in de natuur groeien en eigenlijk veel mooier zijn, „veel zachter”, dat wat je in een winkel koopt.

„Nou”, zegt een twijfelend stemmetje, „maar wij smeren er toch zilver op, om 't mooier te maken”.

Op zo'n moment moet ik even helpen: „God geeft de dauwdruppels, maar die zijn opgedroogd. Wij maken iets na, wat er aan doet denken, maar 't echte is toch wel mooier.”

Iedereen is tevreden. Er wordt met nog meer vreugde en aandacht gewerkt, om alles zo mooi mogelijk te maken.

Eén meisje is niet handig, beslist niet. Niets wil lukken wat ze ook aanpakt. Zonder daar echter over te tobben, grijpt zij een stoffer en blik, en veegt de rommel bij elkaar. Ze boent noten schoon en ze gaat rond met een fles terpentijn, om alle vingers en gezichten te reinigen. Verder vergast ze op verhalen over dokter Schweitzer, want ze is zéér belegen.

Op de derde Adventsdag wordt het Kerstfeest voor Lambarene gevierd, in een gymnastieklokaal, wat we te leen hebben gekregen. Een heerlijke ruimte, waar iedereen in kan. Want de belangstelling van de klassegelovten en van ouders en vrienden is zó gegroeid, dat de mensen onmogelijk

in ons kleine flatje geperst zouden kunnen worden. We kregen dus de „gymnastiekzaal van de „Vrij-school” en we mochten tafeltjes uit de kleuterklassen pakken om de kandelaars en de engelen op te etaleren.

Om elf uur kwamen de gasten binnen. 't Werd er gezellig! De boom was prachtig. Bij de ingang stonden twee grote dozen, met twee meisjes er bij. Meisjes van tien jaar zijn zo handig: lief, flink, zonder bazig te zijn. Ze blijven gastvrouw, maar ze zorgen, dat niemand de zaal ingaat voordat de zeep of de kralen in de doos gedeponereerd zijn. Bij de verkoopafels is een comité met een kassier, die héél secuur boekt en telt. Enkele hulpjes bij de boom, waar een onderwijzeres en een jong meisje met lange armen en een trapleer de boom aftuigen voor de kopers van al dat moois.

Na een paar uur is de boom leeg op de kaarsjes na, die zo'n beetje stilletjes en eenzaam gloeiden. Toen waren er helpende handen te over, om alles, zeep, dozen, lakens en geld, naar mijn huis te dragen. Iedereen stond klaar, iedereen had plezier, 't was jammer, dat 't afgelopen was.

Op een weegschaal, geleend van de burens, hebben we alles nagewogen, geteld en ingepakt. En toen zijn we doodmoe naar bed gegaan, om te dromen van dokter Schweitzers gezicht, als hij de verrassing ziet!

Bij de verzending hadden we enige tijd stagnatie, zodat de kist niet, zoals we gehoopt hadden, in de Kerstweek in Lambarene kon zijn. Totdat mejuffrouw Ruinen, secretaresse aan het Institut Français in verbluffend korte tijd de juiste weg gevonden had. Dank zij haar, de „Blue Air”, KLM, Air France, en ik weet niet welke instanties nog meer, kon de zending begin Januari worden verzonden, misschien nog nét op tijd, om op Dr. Schweitzers verjaardag in Lambarene te zijn.

Ik kan niet dankbaar genoeg zijn dat de kinderen en de anderen met hun zeepjes, door een en ander dichter bij de figuur van dokter Schweitzer en zijn werk zijn gekomen. Want misschien is er één bij, die later, als hij of zij groot is, mag helpen, waar hulp nodig is.

Daarom heb ik opname van dit verslagje in het „Nieuws uit Lambarene” gevraagd. Wellicht brengt het andere kinderen en andere ouders op een idee voor dit jaar.

Wij werken door.

We zijn vol plannen....

Dieren in Lambarene

Een van de origineelste en tegelijk treffendste dingen is de dierenwereld in het oerwoud-hospitaal. Reeds bij het betreden van het terrein van het ziekenhuis, toen ik de kleine motorboot op de Ogowe verliet, schoot een gedachte door mij heen, die mij niet meer verliet: het paradijs, de tuin van Eden. Een kinderlijke voorstelling uit de tijd, dat de geïllustreerde bijbelse geschiedenis tot mijn lievelingsboeken behoorde, was weer wakker en werkelijkheid geworden. Wat er daar allemaal min of meer vriendelijk door elkaar fluit en kwaakt, blaft en krijst, op hoge bomen of in de schaduw daarvan, is nauwelijks te beschrijven.

Het centrum van deze rumoerige bewoners van het hospitaal is het plein, min of meer de hof tussen het grote woonhuis, de hut waarin de keuken is gevestigd, en het zeer solide, uit beton opgetrokken eethuis. Daar bevinden zich in de eerste plaats de eigenlijke huis- of nuttige dieren: kleine, gedrongen geiten op korte poten, bruin of bruin-wit gevlekt. Die zijn nu, rond Pasen, allemaal jong; er heerst een onafgebroken gemekker en geblaat. „En daarom”, zo verried de Zwitserse juffrouw voor de huishouding mij, „hebben we nu ook geen melk, want alle jongen worden opgekweekt, dus bij hun moeder gelaten. De dokter wil het niet anders.” Ook de kippen zijn duidelijk kleiner en voor een desovereenkomstig nietig ei betaalt men een inboorling, omgerekend in Zwitserse munt, 21 rappen, en moedigt hem aan nog eens een paar te brengen. Eieren zijn een zeldzaam artikel, zeer belangrijk voor het opvoeren van het aantal calorieën op het keukenbriefje. De hoenderhof is goed bevolkt door het uitbroeden van eieren van de Zwitserse firma Wander. Eigenlijke huisdieren zijn natuurlijk ook de honden. De lievelingshond van Dr. Schweitzer Tschu-Tschu, is altijd bij zijn baas, hetzij in zijn kamer, hetzij als begeleider op zijn tochten.

Bij deze ons vertrouwde dieren voegen zich dan nog alle mogelijke schepsels uit de tropenwereld. In de eerste plaats is er 't tamme, nog jonge wilde varken Thekla, *) dat hier rondzwerft en nu en dan met razende snelheid over de veranda stuift waar de negervrouwen zitten te ver-

*) Zie foto (pag. 51) van dit nummer.

Een pelikaan wacht op de trap van het ziekenhuis op de visjes, die dokter Schweitzer voor hem van de door een neger tot dit doel aangeboden schotel neemt

stellen en de brave zwarte klermaker zijn voorwereldlijke naaimachine van werk voorziet. Dan krijsen en fluiten er verschillende papegaaien en andere gevleugelde vrienden. Erg deftig gedraagt zich de pelikaan, die zich overdag verre houdt van dit rumoer en aan de rivier zijn voedsel zoekt. Hij verschijnt eerst 's avonds om regelmatig een groet met de dokter te wisselen. Meestal houdt hij zich op geringe hoogte op een stang of het liefst aan de rand van het dak van het huis van Dr. Schweitzer op. Hoog boven in de prachtige oliepalmen huizen de talrijke gele weefvogels die hun interessante, hangende nestjes weven uit de groene draden van de palmbleden. Mettertijd ruïneren ze daardoor de bomen dusdanig, dat slechts droeve kale bladskeletten in de lucht bengelen. Deze kleine, ferme vogeltjes

nestelen bij voorkeur in de palmen op de hof, omdat ze zich dan, als buren van de kippen, aan hun voedsel te goed kunnen doen.

Men kan zich Lambarene beslist niet voorstellen zonder alle mogelijke soorten apen en aapjes. In een grote, luchtige ruimte, aan het einde van een tamelijk nieuw gebouw voor het blanke personeel, huizen twee gorilla's van twee en vier jaar en een paar chimpanse's, die door de negerin Adèle worden verzorgd en vooral door een in hen geïnteresseerde arts worden „opgevoed”. Nog talrijke kleine aapjes bewonen het ziekenhuis, maar zij horen tot het particuliere bezit van medewerkers. Ze werd ziek of als weesjes door inboorlingen gebracht. Want in de loop van de tijd is algemeen bekend, dat men de dokter ieder levend wezen, dat lijdt of hulpbehoevend is, mag, ja, moet brengen, opdat het weer kan genezen, behoorlijk gevoed en verzorgd wordt. Vooral zijn het steeds weer moederloze aapjes, die hem worden gegeven, want het kan gebeuren dat een moederdier geschoten wordt, en dat men te laat ontdekt dat zich nog een hulpeloos jong aan haar heeft vastgeklampt.

Ook de tamme antilopen, die overdag in een omheining worden gesloten, maar 's avonds een bezoek brengen aan de dokter en de zusters op de veranda en zich laten aaien en vertroetelen, worden meestal om een gebroken of bezerde poot binnengebracht. Het liefste diertje is op dit ogenblik een helderbruin-zwartgeklekt civette-katje, zo groot als een hand, met een lange, beweeglijke staart (het leeft op bomen en de staart dient als roer als bij de eekhoortjes). Het schijnt door negerjongens uit een nest te zijn geroofd en half verhongerd met gewonde en zwerende pootjes te zijn binnengebracht. Nu ligt het in een met watten gevoerd korfje als remplaçant voor de warmte van de moeder, krijgt elke twee uur een klein zuigflesje met blikmelk en de zieke plekken zijn mooi genezen.

Men zal zich afvragen of men in dit zware, slopende bedrijf, in dit fnuikende klimaat nog tijd en zin heeft om zich met zieke dieren te bemoeien. Juist dit verzorgen van dieren heeft nog een zeer bijzondere zin, zoals een zeer vertrouwde, jarenlange medewerkster mij vertelde. Meestal wordt een persoon aangewezen, hetzij een arts of een verpleegster, die de zorg voor zo'n verlaten

Inlot vond een rustig hoekje om van iets lekkers te snoepen

wezen op zich neemt en het, als de verzorging het nodig maakt, ook 's nachts bij zich mag hebben. Het behoort hem dan tot op zekere hoogte helemaal. En is het niet heerlijk te denken, dat men juist in dit gemeenschapsbedrijf, waar men dag aan dag op offerende manier voor allen en alles klaar staat, waar men naast vreugde toch ook veel moeilijkheden en ontgoochelingen ondervindt, zo'n klein levend bezit helemaal voor zich zelf heeft? In de vrije tijd, bij avond, is het zo heerlijk ontspannend zich bezig te houden met een aanhanke-lijk, meestal zelf opgekweekt dier, er mee te stoeien en het te verwen- nen.

Men kan zo'n dier maar heel zelden weer aan het oerwoud teruggeven of laten lopen, het zou op zoek naar voedsel, dat het nooit heeft gedaan, op ellendige manier omkomen. Een aap zou ook heel moeilijk weer aansluiting bij zijn troep vinden en gaat, als enkeling, ten onder. Het ziekenhuis in het oerwoud wordt voor hen asyl en woonplaats. In enkele gevallen, als sterke dieren, zoals gorilla's of chimpanse's, te groot worden om ze op de duur als ziekenhuisdier te houden, worden ze aan Europese dierenparken gegeven, liefst met twee, opdat ze in hun gewone gezelschap blijven, zodat het gevaar, dat ze van heimwee of eenzaamheid zouden kunnen sterven, kleiner wordt. Jaren geleden was er ook een Lambarene-chimpanse in de dierentuin van Zürich. Men zou zich Lambarene niet kunnen voorstellen zonder zijn talrijke vrolijke dierenwereld, die hoort nu eenmaal bij deze „paradijs-atmosfeer” tussen water en oerwoud.

Marianne Böhringer.

Schweitzer en de wereld

Zuster Emma Haussknecht, die vanaf 1924 met Dr. Schweitzer in Afrika heeft samengewerkt, was een paar dagen in ons land op doorreis van Amerika naar Parijs. Wij hadden het voorrecht een uurtje met haar samen te zijn. Zij had een drukke toernee achter de rug in de Verenigde Staten, waar zij van plaats tot plaats trok om te vertellen over het werk van Dr. Schweitzer in Lambarene. Dr. Schweitzer maakt het goed en er gaat bijna geen dag voorbij of hij werkt zelf aan zijn derde lepradorp, dat op het terrein van het ziekenhuis verrijst.

De leprapatiënten geven Dr. Schweitzer de meeste zorg. Gelukkig kan hij het overgrote deel van de Nobelprijs voor dit leprawerk besteden. Dezer dagen is ook dit dorp klaargekomen: mooie nieuwe betonnen gebouwen zijn in de plaats van de primitieve hutten komen te staan.

Met een hoeraatje en wellicht ook 'n weinig weemoed worden de oude barakken omvergehaald en de nieuwe betrokken.

Het verlof duurt voor zuster Haussknecht maar kort: 26 Maart is ze met zuster Maria Lagendijk weer naar Lambarene teruggedaan, omdat ze beiden niet gemist kunnen worden. Goede vaart wensen wij haar toe en uithoudingsvermogen om de zware taak daarginds weer op te nemen!

***

De loco-burgemeester van Dortmund, de heer Scherer, heeft de bevolking van zijn stad opgeroepen, om door een gave het werk van Dr. Schweitzer te steunen.

„Bouwstenen voor Lambarene” worden onder de bevolking voor een mark verkocht. De loco-burgemeester richt het verzoek tot zijn stad zoveel bij te dragen, dat het een bedrag wordt, een stad als Dortmund waardig.

***

De stad Düsseldorf heeft op initiatief van een van de predikantsvrouwen, mevrouw Irene Dilloo, een „Dr. Schweitzer-kinderheim” gesticht voor halfbloedjes. Het is het eerste huis in Duitsland, waar deze kinderen, erfgoed van de na-oorlogse tijd, kunnen worden gehuisvest en opgevoed.

In een brief aan mevrouw Dilloo heeft Dr. Schweitzer zijn vreugde geuit over een dergelijk initiatief.

Zuster Emma Haussknecht bij twee negerkinderdjes die door hun moeder werden verlaten

Dr. Albert Schweitzer wilde het gehele bedrag van zijn Nobelprijs in zijn oerwoudhospitaal in Lambarene steken. Maar slechts de helft wordt hem door de Franse belastingambtenaren gelaten. De andere helft eist de Franse staat, als was het zijn goed recht, als belasting op. De staat als halve Nobelprijdrager...

***

De Zwabische componist Hugo Herrmann wijdde zijn Vierde Symphonie, naar de in de oorlog vernietigde opera „Paracelsus”, aan Dr. Albert Schweitzer om ook in het rijk van de toonkunst een monument voor de grote man op te richten. Schweitzer schreef uit Lambarene aan de componist: „Nu kom ik er toe, om u te bedanken voor dit bewijs van vriendschap. Ik heb grote verering voor de scheppende toonkunstenaars en ik, die slechts herschepper ben, al heb ik ook vanaf mijn jeugd geïmproviseerd als ik in de juiste stemming was, beschouw mezelf maar als een armzalige. Ik heb het spoedig gestaakt om improvisaties te willen opschrijven, want als ik ze opschreef had ik medelijden met mezelf. Daarom verheug ik me over elke werkelijk-scheppende musicus en geniet er van met hem in contact te staan. Zo verheug ik mij over uw symphonie en ik hoop haar eens te horen”.

***

Onlangs werd in een lezing over Albert Schweitzer verteld, dat iemand

op het terrein van het hospitaal gekomen aan de zich daar bevindende negers vroeg, waar hij de dokter zou kunnen vinden. Men kon 't hem niet zeggen, totdat hij iemand samen met een paar negers gehurkt vond bij een muurtje in opbouw, om aanwijzingen te geven over de wijze, waarop het werk zich verder zou moeten voltrekken. Die scheen méér te weten van de plaats, waar de grote zendeling en geleerde te vinden moest zijn. . . . Even later bleek, dat hij het zelf was, die er met troffel en specie aan het werk was getogen.

Wat mij in professor dokter Albert Schweitzer opvalt, zo zeide de spreker, is zijn grote persoonlijkheid, zijn opvallende eenvoud, voortspruitende uit het feit, dat zijn intellect in harmonie is met zijn innerlijke en geestelijke leven en voorts zijn zuiver Christendom, waarin de nadruk valt op eerbied voor het leven en het stellen van daden van liefde.

Die eerbied voor het leven strekt zich ook uit tot de dieren, welke hij in grote getale geneest en die veelal in Lambarene blijven.

In de kamer, waar Schweitzer hem als kenner van Bach verteld had over diens „hemelse” composities, bevonden zich onder het gehoor van de pianomuziek behalve een hond een pelikaan, een schildpad en een antilope.

Kenmerkend voor Schweitzer was zijn reactie bij de ontdekking, dat een hert het manuscript van een nieuw theologisch werk van zijn hand, dat klaar lag om naar de drukker te worden gestuurd, had opgegeven. „Laten wij dat dier in het vervolg toch beter voeden”, zei hij tegen de verpleegster, die zich in zijn kamer bevond.

***

De Eli Lilly International Corporation schonk 29 ton medicijnen aan het hospitaal, dat geleid wordt door Dr. Albert Schweitzer, in Frans Equatoriaal Afrika. Het geschenk werd ten behoeve van het hospitaal in ontvangst genomen door Emma Haussknecht, hoofd van de verzorgings- en verplegingsstaf te Lambarene.

***

Dr. Schweitzer kan nog steeds artsen en verpleegsters gebruiken voor zijn omvangrijk werk in Lambarene. Zij, die er voor gevoelen en van de consequenties daarvan zijn doordrongen, worden verzocht zich eerst met een van de bestuursleden van het Alb. Schweitzerfonds in verbinding te stellen.

VERJAARSCADEAU VOOR DR. SCHWEITZER

De Stichting Albert Schweitzerfonds heeft aan Dr. Schweitzer een fraaie Rembrandtbijbel aangeboden ter ere van zijn 79ste verjaardag. Uiteraard was dit een kostbaar geschenk. Wij vragen onze lezers of zij alsnog willen bijdragen in de kosten.

Dr. Schweitzer was zeer verheugd dit mooie geschenk te ontvangen.

Voor in de bijbel was een blad gehecht met als opschrift: „Ter ere van uw 79ste verjaardag van uw Nederlandse vrienden”.

Men kan zijn bijdrage storten op giro 143643, t.n.v. penningmeester Albert Schweitzerfonds te Deventer, met vermelding: verjaarscadeau Dr. Schweitzer.

De Griekse schrijver Nikos Kazantzakis, die voor zijn romans „Griekse Passie” en „De laatste Verleiding” in 1952 en '53 voor de Nobelprijs werd voorgedragen, heeft een roman „Franciscus van Assisi” voltooid, die hij zijn hoofdwerk noemt. De schrijver wil zijn boek opdragen aan Albert Schweitzer, wiens gestalte hem bij zijn werk steeds voor ogen heeft gestaan.

**

Dr. Schweitzer heeft de titel van ereburger ontvangen van de steden Colmar en Munster (Boven-Rijn). Men zal zich herinneren dat de stichter van het hospitaal in Lambarene van oorsprong Elzasser is.

Mens en dier aan de wandel in Lambarene

Schweitzer en Goethe

In 1928 kende de stad Frankfurt am Main Albert Schweitzer de Goetheprijs toe. Het feit is destijds door de bladen vermeld. Maar nergens las ik een verslag van de rede, waarin Schweitzer zijn dank uitsprak. Zij zou mij ook waarschijnlijk onbekend gebleven zijn zo ik niet bij mijn toevallige ontmoeting met Schweitzer in April 1929, in de trein van Keulen naar Basel, een overdrukje van hem had gekregen. Dezer dagen kreeg ik de rede weer in handen en ik vind ze zó belangrijk, zowel voor de kennis van Schweitzers wezen als voor onze kijk op de zogenaamde Olympiër, dat ik de lezers de hoofdinhoud er van wil mededelen. Nog liever leende ik mijn exemplaar aan alle belangstellenden uit, maar dat gaat moeilijk.

Het begin is typerend voor twee trekken van Schweitzers persoonlijkheid: zijn zin voor humor en zijn bescheidenheid. „Gij mijne heren curatoren”, zo vangt hij aan, „zijt verantwoordelijk voor het astronomisch verschijnsel, dat ik, armzalig maantje, vandaag aan de geweldige zonneshijf Goethe voorbij trek. Maar ten einde u enigermate van uw verantwoording te ontheffen, mag ik u zeggen, dat het bescheiden sterretje zich reeds van de aantrekkingskracht van Goethe's zon bewust was. Daarom verzoek ik u, in het kort te mogen zeggen, hoe ik tot Goethe kwam en wat ik met hem beleefde.”

Schweitzers eerste ontmoeting met Goethe vond plaats op het terrein der filosofie en die ontmoeting baarde hem verwondering.

Hoe was het mogelijk, dat Goethe, die getuige was geweest van het geweldige werk van een Kant, een Fichte, een Hegel, zich min of meer afzijdig had gehouden van hun scheppingen en zich bleef stellen op het standpunt der natuurfilosofie?

Voortgezette studie en zelfbezinning bracht Schweitzer echter tot het inzicht, dat Goethe gelijk had gehad. Dat de grote speculatieve systemen, hoe geniaal ook, géén stand houden. omdat zij de werkelijkheid geweld aan doen, terwijl de bescheiden natuurfilosofie, die de werkelijkheid niet tracht te wringen in gedachte-constructies, maar zich deemoedig openstelt voor de feiten en hun taal, blijft. Zo werd Goethe voor Schweitzer de grote, eenzame schildwacht, die, te midden van de luidruchtige triomf der idealistische speculatie, op zijn post

was gebleven, welke wij nu weer te betrekken en te verdedigen hebben.

De tweede ontmoeting dateert uit het eind van Schweitzers studententijd, toen hij Goethe's „Harzreise im Winter 1777” herlas. Wat hem daarin zo trof, was, dat de man, die wij als de boven al het menselijke verheven Olympiër plegen te beschouwen, niet aarzelde, zich „in Nacht und Nebel” op te maken om een arme, in zware zielsnood verkerende predikantenzoon te gaan helpen. „Toen leerde ik Goethe liefhebben. En als het dan in mijn leven voorkwam, dat ik werk op mij moest nemen, om deze of gene mens de hulp, die hij nodig had, te verlenen, zei ik tot mezelf: dat is nu jou „Harzreise”.

En meer en meer werd het Schweitzer duidelijk, in welk een bewonderenswaardige mate Goethe geestelijke en praktisch-sociale arbeid heeft weten te verenigen; hoe deze Grote géén werk kende, dat hij beneden zijn waardigheid achtte. „Ik zelf was predikant, toen ik mijn eerste boeken schreef. En wanneer ik er dan over zuchtte, dat mijn ambtsplichten mij in mijn geestelijke arbeid hinderden, troostte mij de gedachte, dat Goethe, met geweldige scheppingsprojecten in het hoofd, zich gebogen had over rekeningen, de finantiën van een klein vorstendom in orde had trachten te brengen, plannen voor stratenaanleg en bruggenbouw had gekeurd en zich jarenlang inspande om in verval geraakte bergwerken weer in bedrijf te brengen. En toen mijn eigen levensweg er toe leidde, dat ik, om te kunnen dienen, mij moest toeleggen op werk, dat geheel buiten het gebied van mijn sterkste begaafdheid en neiging lag, toen vrijwel allen, ook die mij het beste kenden, mijn streven afkeurden en dwaas vonden, — toen was het mij een troost te bedenken, dat ik handelde in de geest van hem, die zowel zijn Faust als zijn Wilhelm Meister tenslotte hun bestemming deed vinden in de arbeid, die tegelijk de nederigste en de verhevendste is: het praktisch dienen van onze medemens”.

Tenslotte geeft Schweitzer uiting aan zijn eerbied voor de intensiteit, waarmee Goethe de brandende levensvragen van zijn tijd doorleefde en de bijkans profetische klaarte, waarmee hij de komende dingen voorzag. In een tijd, dat de postkoets nog over de landwegen kroop, stond het komende tijdperk der industrie reeds voor Goethe's

geestesoog. En hij vroeg zich — in „Wilhelm Meister” — angstig af, wat er van de mens zou worden, wanneer de machine overwon?

„Goethe”, zo besluit Schweitzer, „is geen „Begeisterer” in de gebruikelijke zin van het woord. Hij draagt geen theoriën voor, die ons enthousiasme doen oplaaïen. Alles wat hij ons biedt zijn doorleefde gedachten en gebeurtenissen, die hij tot hoger werkelijkheid verheft. Slechts eigen doorleving kan ons hem naderbrengen..... De verhoudingen zijn nóg chaotischer geworden dan zelfs Goethe met zijn klare blik kon voorzien. Groter dan de omstandigheden moet onze kracht zijn, om onder deze omstandigheden mensen te worden, die hun tijd verstaan en hem „aan” kunnen.

„Drie dingen hebben wij, in Goethe's geest, te doen. Ten eerste moeten wij er voor strijden, dat de mensen van nu, die in hun mechanische arbeid bevangen zijn en er door verbruikt worden, althans de mogelijkheid van een geestelijk leven behouden blijft. Ten tweede hebben wij er voor te strijden, dat de mensen de weg tot verinnerlijking terugvinden en weer kunnen begaan. En ten derde hebben wij, in een tijd van onklare en humaniteitsloze idealen, de grote 18e-eeuwse humaniteitsidealen hoog te houden, ze in de ge-

dachten van onze tijd te vertalen en te trachten ze te verwerkelijken”.

„Dit hebben wij, ieder in zijn eigen leven en beroep, te doen in de geest van het grote Frankfurtse kind, welks verjaardag wij feestelijk in zijn geboortestad herdachten. Want hoe verder wij als mens komen, des te meer leren wij Goethe zien als de Grote, die zijn tijd verstond en zichzelf maakte tot een mens, die tegen zijn tijd opgewassen was”.

„Goethe deed dit met de verwonderlijke rijke gaven, die een genius hem hier in de wieg legde. Wij hebben het te doen als mensen, die slechts een klein talent ontvangen hebben, maar die in het beheren van dit talent trouw bevonden willen worden. Zo zij het !”

Mr. H. GILTAY.

De lezing welke Dr. Schweitzer destijds voor de VPRO-microfoon heeft gehouden is nog verkrijgbaar bij de uitgeverij W. Gaade N.V., Delft. De prijs is, in de vertaling van Ds. C. B. Burger met een voorwoord van Dr. E. D. Spelberg f 1.50.

De zuivere opbrengst komt ten goede aan de Stichting Albert Schweitzer Fonds.

Grenzeloos is het vertrouwen der zwarte broeders in de blanke dokter; patienten komen op z'n spreekuur

Een medische expeditie

door de steppen en de wildernis

Uit een brief van mej. Emma Haussknecht in „Lettres de l'Hôpital du Dr. Albert Schweitzer à Lambaréné”

(Vervolg)

In een van de Bavoembasdorpen stond de chef ons een onderdak af, dat van buiten een zeer ruime indruk maakte, maar waarin men enkele zeer lage vertrekken aantrof. Toen we de hut bekeken zagen we twee kleine ruimten. Deze primitieve mensen houden niet van grote vertrekken.

Wij hebben hutten gezien, waar men slechts op handen en voeten binnen kan komen en waarin men alleen gehurkt of liggende kan verblijven.

Het gouvernement verplicht de zwarten echter ruimere hutten te bouwen. In kleine hutten is het veel gemakkelijker zich te warmen dan in grote. De bewoners van het Afrikaanse oerwoud, die maar weinig kleren bezitten, zijn vooral 's nachts in het gebirge bang voor de koude. Om deze reden denken zij er niet over ruime hutten te bouwen. Zij bouwen kleine woningen, waarin één klein gat, voor deur, tevens raam, tevens rookgat.

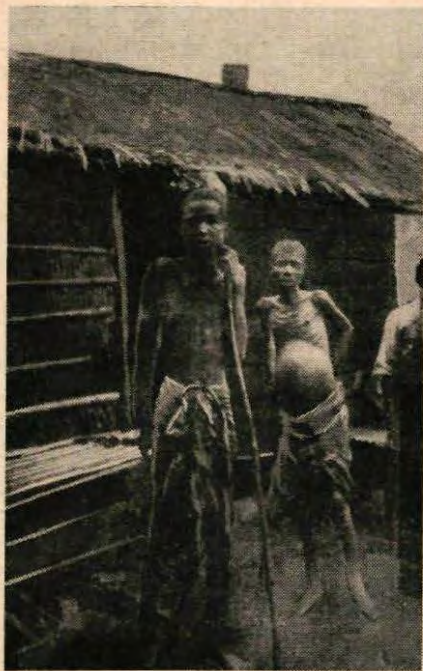
Toch bouwen zij aan de hut nog een grote ruimte, maar die is er alleen om het gouvernement te tonen, als

de ambtenaren op inspectie komen om te zien of aan de orders van die zijde voldaan is.

Natuurlijk zetten wij onze bedden op in deze ruimte, die groot is en luchtiger en waarin een brede opening als ingang. De chef probeert ons van deze gedachte af te brengen door te vertellen dat hier tijgers in de omgeving zijn die mensen aanvallen. Maar wij laten ons niet bang maken en beloven hem een groot vuur voor de hut te zullen aanleggen om de beesten af te schrikken. Dat is niet genoeg volgens hem. Hij brengt bamboe-staken, rotan en bamboe en bouwt met de andere zwarten samen een hoog hekwerk om onze slaapruimte, zodat geen enkele tijger ons zal kunnen benaderen. En voor de ingang hangt hij zelfs een soort deur op, van bamboe gevlochten die bij de minste aanraking onmiddellijk naar beneden valt. Daar wij vermoeden dat deze omgeving rijk is aan luipaarden, spreken wij de wens uit er een te mogen kopen. Maar Zengui, een onzer trouwste dragers, zeide ons, in bijzijn van de chef:

„Deze luipaarden hier hebben geen huid. Wat men hier aantreft zijn geen luipaarden, maar mensen die zijn als luipaarden”.

Dat wilde dus zeggen, dat hier in de buurt „luipaard-mannen” voorkwamen. Dit zijn dus wezens met de idee-fixe dat zij werkelijk luipaarden zijn en moeten doden. Zij verkleeden zich in luipaardhuiden, binden klauwen dezer beesten aan hun handen en voeten en overvallen 's nachts de mensen in hun hutten. Dikwijls vormen zij geheime genootschappen met vaste wetten en geloften, terwijl hun chefs hun gebieden welke mensen ter dood moeten worden gebracht. De gewoonten van onze mannen tonen ons wel duidelijk hoe weinig zeker zij zich in dit territorium van de Bavoemtas voelen. Zij lopen hier in een lange rij, dicht achter elkaar, terwijl in de andere streken, waar wij doortrokken, zij ver uit elkaar liepen. Gelukkig houden onze mensen zich goed, blijven dapper en behouden hun goed humeur. Niemand klaagt over pijnlijke voeten, men loopt liever snel verder... Hoe dicht het

Zieke cerwoudbewoners voor haar hutten

bos, hoe meer zij zingen, zelfs hard zingen. Meestal volgen er twee man onze dragers als gids en tevens helpen zij onze mensen soms dragen. Maar met deze lieden lopen wij meestal de kans dat zij er onderweg genoeg van krijgen, hun pak in de struiken gooien en er vandoor gaan. In elk dorp waar wij doortrekken zorgen wij er voor, voedsel te kopen. Dikwijls betalen wij dit in geld op verzoek van de inheemsen. Maar ook vaak krijgen wij eten in ruil voor medicamenten en voor onze behandeling der zieken. Dit bergland is goed onderhouden en men treft er dan ook plantages aan die langs de berghellingen liggen als de wijnbouw bij ons. Onze dragers houden er van om bijna dagelijks vlees te eten. Zij zoeken het, door wild te schieten met pijl en hoog of met hun speren of zij kopen het in de dorpen en dan is 't meestal apen- of antilopenvlees, soms zijn het muizen of ratten.

Op twee dagreizen vanaf Divagni, bereikten wij het bovenste gedeelte van de N'Gounié. Van verre hoorden wij reeds watervallen. De rivier perst zich hier, woest stromende tussen de rotsen, langs zware beboste oevers. De stroom is te sterk om er door te kunnen waden en men heeft daarom een hangbrug gemaakt uit rotan en lianen en van een lengte van ongeveer 25 meter.

Nog drie dagen lopen en wij bereikten M'Bigou, een dorp op 700 meter hoogte gelegen en dienende o.a. als woonplaats voor een bestuursambtenaar. Hier waren de wegen breed en werkelijk goed onderhouden, en

zelfs bijna zo goed als de wegen bij ons in 't gebergte. De gehele dag bleef 't misten. In M'Bigou moesten wij jassen aantrekken. De ambtenaar was op toernee. Maar wij troffen toch een functionaris aan, belast met het toezicht op de plantages en met het maken van proeftuinen. Hij was slechts op doortocht in M'Bizou en zijn vrouw begeleidde hem. Daar zij lijdende was, bleven wij een drietal dagen om haar te verzorgen.

Van daaruit trokken wij rechtuit naar 't Noorden, hier weer de terugweg nemende. Onze weg ging eerst door zware bergwouden. Boomreuzen verhieven zich hoog in de lucht. In de vlakte van Lambarene ziet men dergelijke reusachtige bomen en planten nooit. De dorpen waar wij doortrokken waren dichter bevolkt dan alle andere die wij op onze reis bezocht hadden. De 9e Augustus bereikten wij Ghenzamboué, een andere verblijfplaats van een bestuursambtenaar, waar wij met grote hartelijkheid werden ontvangen. Wij bevonden ons hier op 900 m hoogte. En toen de mist optrok zagen wij bergtoppen van meer dan 1000 m die wij de volgende dagen zouden moeten overtrekken. De inheemse paden die wij volgden leidden niet over het gebergte, zij volgden de dalen tussen de bergen door en soms omhoog, soms omlaag langs drassige en glibberige grond, die door de mist en vochtigheid haast onbegaanbaar werd. Hierdoor werd de tocht steeds moeilijker.

(Slot in het volgend nummer)

In de vlakte van Lambarene

BOEKBESPREKING

Music in the life of Albert Schweitzer. Translated and edited by Charles R. Joy — Black, 16 S.

Er bestaat een openlijke samenzwering in onze dagen om niemand te verhinderen in meer dan een opzicht of op meer dan een gebied van het geestelijk leven uit te munten. Met betrekking tot de muziek wil dat zeggen dat het 18e-eeuwse begrip Kapellmeister verdwenen is. Er zijn echter op deze algemene regel nog altijd uitzonderingen te vinden en een van de meest bekende, ja we mogen wel zeggen de meest bekende, is de wereldberoemde professor Dr. Albert Schweitzer, de oerwoud-dokter van Lambarene, vooral sedert hem de Nobelprijs ten deel is gevallen. Om beurten vragen de verschillende persoonlijkheden die in deze ene man zijn samengebundeld de aandacht van de wereld. Nu eens is het de dokter, dan weer de filosoof, de ene keer is het de Christen, een andere keer de musicus.

Dr. Schweitzer is nu bijna 80 jaar, maar hij is nog altijd actief als dokter, wanneer hij in Afrika is, en als musicus in Europa. Heel zijn leven heeft hij kunst en wetenschap gepaard aan theologie en filosofie. Er zijn heden ten dage weinig mensen, die bijna zo encyclopedisch kunnen zijn.

Schweitzers boek over Bach bestaat in drie edities, 'n oorspronkelijke in 't Frans, dat de auteur heeft geschreven op aandrang van Charles Marie Widor, de grote Franse organist, in 1905, een tweede, veel uitvoeriger Duitse uitgave van 1908 en een derde, nog weer uitvoeriger versie, uit het Duits in het Engels vertaald in 1911 door Ernest Newman. De opvatting van dit boek, dat Bachs verbeelding fundamenteel schilderachtig was, heeft veertig jaar ongeschokt stand gehouden en staat nog. Maar Schweitzer heeft in de loop van zijn lange leven een aantal losse bijdragen geschreven met persoonlijke herinneringen van Cosina Wagner, van Ernest Münch, de vader van de dirigent Charles Münch en andere Elzasser musici, en ook bijdragen over orgelspelen en orgelbouw. Het doel van het boven vermelde boek is nu „om de Engels sprekende wereld alle geschriften van Albert Schweitzer over muziek te brengen, die tot nu toe in het Engels niet te verkrijgen

Een journalist vroeg eens aan Albert Schweitzer, de beroemde apostel van Lambarene, wat het motto was, dat zijn leven beheerste. De dokter antwoordde: „Het is het woord van Paulus in het laatste hoofdstuk van de brief aan die van Philippi: dat uw zachtheid zich tone jegens alle mensen, dat een levendige indruk op mij heeft gemaakt toen ik een kind was, dat altijd weer in mijn gedachten terugkomt en dat mijn gids is in mijn leven. Het bevat voor mij het grote geheim van de houding die wij in ons leven moeten aannemen.

waren, ze samenbindend met korte biographische aantekeningen”.

Uit het boek wordt duidelijk, dat het niet alleen Bach was, die zijn belangstelling had, maar ook de orgelbouw. Hij stelde de Franse stijl en de instrumenten van Cavillé-Coll boven de Duitse. In 1909 pleitte hij op een internationaal congres in Wenen voor „het orgel dat Europa nodig heeft”. Hoewel de meeste van deze verzamelde muzikale geschriften uit Schweitzers vroegere jaren dateren, toen zijn opvattingen en denkbeelden nog groeiende waren, geven zij toch een voortreffelijk inzicht in de musicus Schweitzer zoals wij hem nu kennen.

De vertalingen uit het Duits — Schweitzer is tweetalig — bevatten minder onnauwkeurigheden dan die uit het Frans en de technische termen over het orgel, pedalen, winddruk enz. zijn begrijpelijk weergegeven! Het grootste deel van de geschriften van Schweitzer die ons in dit boek worden aangeboden zijn uittreksels uit de Franse uitgave van het boek over Bach met biographie en essays (zonder de muziekvoorbeelden uit de Duitse uitgave) over Bachs symbolisme en zijn godsdienstige instelling. De verhalende verbindingen van Dr. Joy zijn waardevol omdat zij de lezer op de hoogte brengen van alle biographische feiten, terwijl zij tevens een beeld oproepen van het huis te Gunsbach en het kerkorgel waarop Schweitzer als negenjarige speelde en onlangs in 1952 voor het maken van grammofoonplaten van Bach toen hij 77 was. Het resultaat van dit alles is een waardevol boek geworden.

Bij de uitgeverij „De Torenlaan” aan de Torenlaan 20 te Assen, verscheen van mevrouw Marie Woytt—Secretan, in de vertaling van mevrouw A. Werner—Brinkerink, Albert Schweitzer, de oerwouddokter van Lambarene, geïllustreerd met twintig fraaie platen op kunstdrukcarton en vele illustraties tussen de tekst. Prijs: gebonden in heel linnen band f 3.90.

Een mooi geschenk voor jong en oud voor Pasen, dat in geen bibliotheek onthreken mag.

Bij dezelfde uitgeverij verscheen van Ds. D. A. Werner, Albert Schweitzer, een strijder voor de ware menselijkheid. Prijs f 1.90. Het boekje, dat fraai geïllustreerd is, bedoelt om naast het vele, dat reeds over Schweitzer geschreven is, er in bescheiden mate toe bij te dragen, de levende gedachten van Albert Schweitzer te verspreiden. Daarin is de schrijver uitstekend geslaagd. Bestelt deze boeken bij uw boekhandelaar of rechtstreeks bij de uitgeefster.

Emil Lind. Albert Schweitzer, leven en werk	f 6.90
Geïllustreerd. In de Toren, Naarden.	
Charles Joy en Melvin Arnold. Het Afrika van Albert Schweitzer	- 7.90
Rijk geïllustreerd. Wereldvenster, Amsterdam.	
Een hospitaal in het oerwoud, tekst van Dr. Schweitzer. Prachtige foto's van Dr. Anna Wildikann	- 3.90
In de Toren, Naarden.	
George Seaver. Albert Schweitzer	- 12.90
Hollandia-drukkerij, Baarn.	
Marie Woytt—Secretan. De oerwouddokter van Lambarene	- 3.90
Geïllustreerd, De Torenlaan, Assen.	
Johan Winkler. Naar het land van Brazza en Albert Schweitzer	> 6.90
Geïllustreerd. Damen, Den Haag.	

Herdrukken:

Uit mijn leven en denken, autobiografie	- 5.90
Tjeenk Willink, Haarlem.	
Lambarene, een bundeling van Schweitzers Lambarene-boeken	- 5.90
Tjeenk Willink, Haarlem.	
Uit mijn jeugd	- 3.25
Tjeenk Willink, Haarlem.	

Kleinere boeken:

H. Oberman—Oberman. Albert Schweitzer, een blik in zijn leven en arbeid *)	- 0.75
Voorhoeve, Den Haag.	
Prof. Dr. C. J. Bleeker, Een studie over Schweitzer (serie Hoofdfiguren van het menselijk denken). Born, Assen.	- 1.45
Jan Poortenaar, Albert Schweitzer, een man van de daad	- 0.50
Wereldbibliotheek, Amsterdam.	
Radiorede Dr. Albert Schweitzer in Holland, W. Gaade, Delft	- 1.50
Richard Kick, Het licht in ons, woorden van Albert Schweitzer ...	- 0.75
Kapsenberg & Zn., Rotterdam. *)	
Ali Silver. Albert Schweitzer, voor de kinderen verteld	- 2.90
Speciale Zondagsschooleditie	- 1.25
Wereldvenster, Amsterdam.	
Ds. D. A. Werner, Albert Schweitzer, een strijder voor de ware menselijkheid. De Torenlaan, Assen	- 1.90
Pierre H. Dubois, Geïllustreerd Stalin/Schweitzer, Uitgeverij en Drukkerij Hollandia, Baarn	- 1.85

*) Ook te verkrijgen bij penningmeester Alb. Schw.-fonds.